

נזיר מג הושענא רבה

משה שווערד

1. ספר שערים מצויינים בהלכה

הא אי אפשר דלא עייל חוטמו ברישא כו'. פי' וכבר נטמא, וכי עייל גופו איכא "לא יבא" ואינן באין ביחד. וכ"כ הרמב"ם (נזירות פ"ה הי"ח) דבאופן זה אינן באין כאחת. ובה' ביאת מקדש (פ"ג הכ"א) כתב, טהור שנכנס למקדש שיש בו טומאה, כגון שהיה שם מת ונכנס הוא שם חייב כרת, שהרי טומאה וביאתו באין כאחת. וקשה דהכא מבואר שאינן באין כאחת, ובה' טומאת מת (פ"א הי"א) פסק, דאפי' הכניס חוטמו לאהל המת כבר נטמא, ולענין ביאת מקדש לא הוי ביאה עד שנכנס רובו עכ"פ, כן הקשה במנ"ח (מצוה שסג) ולא תירץ כלום.

2. תוספות מסכת נזיר דף מג עמוד א

והא לא אפשר דלא עייל אצבעא דכרעיה תחלה - ולא מצי לאוקמי [בבואו לבית אהורנית דלא שמייה] ביאה כדאמר בפרק ב' דשבועות (דף יז:) ובפ"ק דחולין (דף יז:) ולכולהו מצי למיפרך הא לא אפשר דלא עייל מיעוטא ברישא ומטמא ליה בטרם יכנס כדרכו.

3. חזון איש [אה"ע קמג:ו]

ואמנם יש מקום לטעות מדברי רבותינו בעלי חו' ולטולם צימא עלמו צמיזד ג"כ אינו חייב על מעשה זו כיון דחסר ביאה כמו צא דרך גגין ודוקא על השכי' חייב ולא דמי למזיר דאמרינן נזיר י"ז דאם חתרו צו לא תחזור חייב דהתם לא צעיק ביאה דהא איכא לאו דלא יעמא ואפי' לאו דלא יבוא אינו ממעט שלא כדרך ביאה דהא חייב צבא חחת אהל צלא כתלים כלל ולא שייך כאן דרך פתח יבדאמר נזיר מ"ג א' דאם נכנס צעדה ופרע מעזיבה קרינן צו לא יבוא וכן נכנס כשהוא גוסס ומח ולא ילא קרינן צו לא יבוא והי"ה צנור צבית כקצרות קרינן צו לא יבוא משא"כ צימא עלמו צעורה דצעוקן דרך בניסב [ומיכו צתו' נזיר שם כתבו דצא דרך אחריו חחת האהל לא קרינן צו לא יבוא וצ"ע לחלק צין צא דרך אחריו לשאר מילי דאמר צגמי דליכא צכו כניסב].

4. תוספות מסכת נזיר דף מג עמוד א

כגון שנכנס בשיהיה תיבה ומגדל ובא אחר ופרע עליו המעזיבה וביאה בהדי הדדי קא אתיא - וצ"ל [דהוא] מסייע להסיר המעזיבה דהא בהתרו בו למלקות איירי.

5. פירוש הרא"ש מסכת נזיר דף מג עמוד א

ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה. וצ"ל שהוא בעצמו סייע לן דאי לא עביד מעשה לא לקי וחייב דאמר היינו מלקות:

6. ספר שערים מצויינים בהלכה

כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל, ובא חבירו ופרע עליו המעזיבה כו'. כתבו התוס' דצ"ל דהוא מסייע להסיר המעזיבה, דהא בהתרו בו למלקות איירי. וראיתי בשאגת אריה (סי' לב) דדן בעושה מעשה, וע"י מעשה זו בא אח"כ לאיסור ממילא, אי אזלינן בתר תחלה או בתר סופו, ונפ"מ להרבה דברים לענין ציצית וכלאים, ודייק מגמרא דהכא דחשיב מעשה ע"י שעשה מתחלה, דהא חייבין ליה. ותמוה לי מאד דהרי כתבו התוס' דאיירי שמסייע במעשה, ובדאי לא נעלם מהגאון אמיתי דברי התוס' על אתר. וברמב"ם (נזירות פ"ה הי"ח) כתב בזה"ל, ובא חבירו ופרע גג התיבה מעליו מדעתו, לוקה שתיים משום "לא יבא" ומשום "לא יטמא", שהרי טומאה וביאה באין כאחת. ומבואר דאפי' לא עשה מעשה אלא כיון שעשה חבירו בהסכמתו או שצוה לו, אע"ג דאין שליח לדבר עבירה, מתחשב המעשה ע"י המעשה שהוא עשה מתחלה שנכנס לביה"ק בשידה תיבה כו'. וגם דברי הרמב"ם לא הביא השאג"א.

7. שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן שמ

...עוד יש להביא ראי' מש"ס נזיר מ"ג ע"א דטרח למצוא שהכהו חייב על ביאה לאהל ועל טומאה בבת א' שנכנס ע"י שידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרץ וכו' ע"ש ולא אמר שהיה מחיצת מחצלת בינו למת וסילק היא המחיצה ובאו שניהם כאחד אע"כ מיד ע"י פתיחת טפח נטמא מ"הת קודם שסילק רוב המחיצה באופן שהיה הפרוץ מרובה כי א"א שלא תקדם רגע א' פתיחת טפח קודם שנפרץ רוב המחיצה אפי' הפילה בבת א' וא"כ כבר נטמא מן התורה טרם ביאתו לאהל המת כי ביאה לבית בודאי לא הוה עד שיבוא לאהל ממש שהמת בתוכו ובזה א"ש נמי דקאמר ובא חבירו ולא אמר שהוא עצמו פתח עליו את שידה תיבה ומגדול /ומגדול/ אע"כ כנ"ל שהוא עצמו א"א שיפתח כלו כאחת אבל חבירו מבחוץ בשתי ידיו אפשר שיסתור הגג בבת א'...

8. ספר שערים מצויינים בהלכה

✓ הקשה בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' שמ) למה לא אמר שהוא עצמו פתח עליו את השידה תיבה ומגדל, או שהיה מחיצת מחצלת בינו למת וסילק הוא המחיצה ובאו שניהם [ביאה לאהל וטומאה] כאחד, אע"כ מיד ע"י פתיחת טפח נטמא מה"ת קודם שסילק רוב המחיצה [באופן שהיה הפרוץ מרובה] דא"א שלא תקדם רגע אחד פתיחת טפח קודם שנפרץ רוב המחיצה [אפי' הפילה בבת אחת] וא"כ כבר נטמא מה"ת טרם ביאתו לאהל המת, כי ביאה לבית לא הוה עד שיבא לאהל ממש שהמת בתוכו, והוא עצמו א"א שיפתח כולו כאחת, אבל חבירו מבחוץ בשתי ידיו אפשר שיסתור הגג בבת אחת.

ובא חבירו ופרע עליו המעזיבה. הקשה המשנה למלך (טו"מ פי"א ה"א) לפי שיטת הרמב"ם דפסק דאהל זרוק לא שמיה אהל, א"כ אפי' לא פרע עליו המעזיבה ג"כ נטמא, והרמב"ם פסק כהא דפרע עליו המעזיבה, כמש"כ בה' נזירות (פ"ה הי"ח) וכה' אבל (פ"ג ה"ד) ותירץ דהא דאהל זרוק לא שמיה אהל, דוקא כשמאהיל על המת עצמו, אבל כשנכנס לאהל המת, דכל הבית אינו טמא אלא מגזירת הכתוב, דחשוב כל אור הבית כמלא טומאה, בזה מהני שפיר כשיש הפסק של אהל זרוק בין האויר להאדם שבתוך התיבה והשידה.

9. פירוש הרא"ש מסכת נזיר דף מג עמוד א

דעייל כשהוא גוסס וכו' [1] וצ"ל דס"ל דהתראת ספק שמה התראה. [2] ולי נראה כיון דרוב גוססים למיתה לא הוי התראת ספק ולהכי נקט כשהוא גוסס ולא קאמר כשהוא חולה. ומכאן יש ללמוד דכהן אסור ליכנס לבית הקברות אפילו לקרובים שמטמא להם שהרי אחר שפירש ממנו אמרינן הכא שהוא לוקה כשהוא נוגע או מאהיל על אחר:

10. תוספות מסכת נזיר דף מג עמוד א

ולמ"ד מלהחלו הא קתני ואינו מטמא עד שימות - מכל מקום נדרש לאו דלא יטמא כאילו סמכו להחלו להזהירו אף גוסס משום חילול והוי מצי לשנויי דהך ברייתא כו'.

11. תוספות מסכת נזיר דף מג עמוד א

ומהכא שמעינן - דכהן אינו מוזהר על הגוסס דקי"ל כר' יוחנן לגבי ר"ל ומיהו בה"ג גריס אב"י במקום רבי יוחנן ור"ל במקום ר"ל ולפ"ז הלכה כר"ל דאב"י [ולר"ב] פליגי רבי ורבנן ואית לן הלכה כרבי מחבירו [ולא מחבירי נמצא] יהא כהן מוזהר על גוסס

12. פירוש הרא"ש מסכת נזיר דף מג עמוד א

לענין אתחולי הוא דאתחיל. נהי דגלי במותם שאינו מטמא עד שימות ואינו לוקה משום לא יטמא מ"מ לוקה משום להחלו דכיון דסמוך ללא יטמא דרשינן נמי לאו אלהחלו כאילו כתיב לא יטמא בעל בעמו ולא להחלו דהיינו גוסס שאינו ראוי לחיות. ומהכא שמעינן דכהן אינו מוזהר על הגוסס דקי"ל כר"י לגבי ר"ל דאמר משמעות דורשים איכא בנייהו ובין לר' ובין לרבנן אינו מוזהר עליו עד שימות. ומיהו בה"ג גורס אב"י במקום ר' יוחנן ור"ל במקום ר"ל ולפ"ז הלכה כר"ל לגבי אב"י ולר"ב פליגי ר' ורבנן בגוסס ואין הלכה כר' מחבירי נמצא כהן מוזהר

13. שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שע

מי שנשברה מפרקתו ורוב בשר עמה, וכן מי שנקרע מגבו כדג, אפילו עדיין הוא חי, חשיב כמת, ומטמא. אבל גוסס, ומי שנשחטו בו ב' סימנים או פצוע פצועים הרבה, אינם מטמאין, עד שתצא נפשם; ומ"מ אסור ליכנס לבית שיש בו גוסס. (ויש מתירין) (ר"ן סוף מ"ק ומרדכי פרק אלו מגלחין בשם בה"ג), ד (א) (וטוב להחמיר).

14. ש"ך יורה דעה סימן שע

ד וטוב להחמיר - והב"ת כתב דמדינא צריך ליהזר ואין כאן מקום לפסוק לקולא ע"ש מיהו נראה דא"צ להקיצו ולהגיד לו כשיש גוסס כמו שצריכין להקיצו כשיש מת כדלקמן סי' שע"ב וכן אם הגידו לו והוא ערום מותר להמתין עד שילבש עצמו ואח"כ יצא וקרוב הדבר לומר שא"צ לצאת כלל מבית שיש בו גוסס דהכי משמע לישנא דאסור ליכנס לבית כו' משמע דוקא ליכנס אסור אלא שנכון להחמיר ולצאת כי מדברי המרדכי ושאר פוסקים משמע דאין חילוק:

15. ספר שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב נקטע ראשו של אביו אינו מיטמא לו כו' בזמן שהוא שלם כו'. פרש"י אע"פ שהראש בצד הגוף כו'. וכ"ה בשו"ע (יו"ד סוס"י שעג) דאפי' מונח [הראש] אצלו, אינו מטמא לו, כיון שאינו שלם. והילפותא לדין זה כתב בתשו' הרדב"ז (סי' תשל"ב) דמדקאמר נקטע משמע אע"פ שמונח שלם, דאי אינו שלם הוה ליה למימר חסר ראשו של אביו, וכל שאבריו מפורקים אין זה שלם, ובטור ובשו"ע (יו"ד סוס"י שעג) כתבו, דזה דוקא אם נחסר לאחר מיתה, אבל אם נחסר האבר עזו מחיים מטמאין לו. וכתב במרומי שדה, דמהא דנקט נקטע ראשו, והא גם אם נקטע אצבע קטנה הוה נמי חסר ואין מטמאין, אלא מהא קמ"ל דנקט ראשו דדוקא לאחר מיתה, דאם חסר הראש מת מיד.

16. מרומי שדה מסכת נזיר דף מג עמוד ב

אר"ח אמר רב נקטע ראשו של אביו אינו מטמא לו מ"ט אמר קרא לאביו בזמן שהוא שלם כו'. וקשה לי למאי נקיט נקטע ראשו, הלא אפילו חסר אצבעו אין מיטמא לו כמבואר בסוגיא. ונראה דבא ללמדנו על מש"כ הרמב"ן והובא ברא"ש ושו"ע דדוקא חסר אחר מיתה ולא שנחסר מחיים. ונראה להוכיח דין זה מב"ק ס"פ מרובה, דבעינן מכרו בשלימות ולא חוץ מאבר אחד, ומכ"מ תניא הגונב את הקיטעת חיבי. וה"נ אם הוא מקוטע מחיים ואח"כ מת נקרא שלם, ומשו"ה נקיט נקטע ראשו שא"א לומר נקטע מחיים, אלא בשעת מותו או לאחר מכאן:

17. שו"ת רדב"ז חלק ו סימן רעב

עוד שאלת בזה הפרק שכתב נקטע ראשו אינו מטמא לו שנאמר לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר וקשיא כיון דטעמא משום דבעינן שיהיה שלם מאי איריא דנקט נקטע ראשו אפילו נקטעה ידו או רגלו הוי חסר:

תשובה אין זו קושיא על רבינו לפי שדרכו לתפוס לשון הגמ' וגרסינן בניזיר פרק ג' מינין אמר רב חסדא אמר רב נקטע ראשו של אביו אינו מטמא לו מאי טעמא דאמר קרא לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר וא"כ קושייתך על רב היא ולא על רבינו ואין ספק דה"ה אם נחתך אבר מאיבריו והכל לפניו שאינו מטמא לו שהרי אינו שלם שהרי חסר כיון שהוא מחולק וכן פרש"י ז"ל נקטע ראשו של אביו אע"פ שהראש אצל הגוף הואיל וכבר נקטע אינו מטמא דאמר קרא לא יטמא וכו' בזמן שהוא שלם שלא נתפרדו איבריו זה מזה ולא בזמן שהוא חסר כגון זה שנקטע ראשו עכ"ל. וי"ל דלרבותא נקט ראשו אע"ג דהראש חשוב בפני עצמו סד"א הרי נקרא אביו שלם תדע שהרי לגבי לידה כיון שיצא ראשו חשבינן ליה כילוד משמע שהראש עיקר האדם וכן לענין עגלה ערופה נמצא גופו במקום אחד וראשו במקום אחר מוליכין הגוף אצל הראש וקוברין אותו במקומו וכן בכל מת מצוה מוליכין גופו אצל ראשו הלכך סד"א כיון שנמצא ראשו שלימה אצל הגוף אביו קרינן ביה קמ"ל דנהי דראשו עיקר מ"מ לא נקרא אביו אלא כשהוא שלם דוק ותשכח. ואי הוה תני נקטעה ידו ה"א כגון שאין שם ראשו או שאין הראש שלם אבל הראש שלם הכל הולך אחר הראש קמ"ל. אי"נ להכי נקט ראשו דדוקא היכא דנקטע לגמרי הוא דלא הוי שלם אבל אם עדיין הראש מעורה עם הגוף אע"פ שנחתכו הסימנים והעורף אביו קרינן ביה דבשאר איברים כגון ידו ורגלו פשיטא שאם עדיין הם מעורים בגוף כיון דאית ליה תקנתא אביו קרינן ביה. אי"נ אורחא דמילתא נקט שאין דרך למות אלא בקטיעת הראש לא באחד משאר האיברים ומסתברא לי שאם נקטעה ידו או רגלו או אחד משאר איבריו ולא מת ואח"כ מת אביו שלם קרינן ביה ומטמא לו והיינו דנקט ראשו משום דפסיקא ליה דודאי מת דאי לא תימא הכי הרי שהיה אביו קטע מעיקרא לא יטמא לו וכיוצא בזה לא שמענו:

18. שפת אמת מסכת נזיר דף מג עמוד ב

בגמרא אמר רב חסדא אמר רב נקטע ראשו של אביו אינו מטמא לו וכו', ונחלקו הפוסקים, הרמב"ם [פ"ב מה' אבל הלכה ט"ו] ורמב"ן ורא"ש פסקו כר"ח, ואם נחסר רק משהו לא יטמא לאביו, דלא קיי"ל כראב"י בשדרה וגולגולת רק כד' זקנים. ומיהו תימא גדולה בעיני אמאי לא מיקרי לאביו כשנחסר ממנו מעט כחוט השערה, והגע בעצמך אם היה בחייו מחוסר אבר אטו לא יטמא לו, ובאמת הרמב"ן בתורת האדם [בסוף ענין הכהנים] וברא"ש ובש"ע יו"ד סי' שע"ג [סעיף ט'] מחלקין בין נחסר מחיים לנחסר לאחר מיתה, אבל הטעם צריך עיון. ותו דמנ"ל להש"ס דרב פליג אדראב"י ואוסר אפילו בנחסר מעט, הלא רב אמר נקטע ראשו, א"כ אפשר לומר דחסרון מעט לית לן בה, ונהי דמוכה מפילפולא דגמרא [וכן מפורש ברש"י] דאפילו נפרש הראש מן הגוף ושניהם לפנינו מכל מקום לא יטמא, בזה טפי י"ל דלאו שם אביו לא על זה ולא על זה, אבל בהוא שלם ונחסר ממנו קצת או אבר למה לא יהיה בכלל שם ולאביו.

19. דף על הדף נזיר דף מג עמוד ב

בגמ': אמר רב חסדא נקטע ראשו של אביו אינו מטמא לו כו'. בשו"ת נו"ב יו"ד (תנינא סי' ר"ט) נשאל ע"ד כהן שנחתכו רגליו, ויש עליהם בשר כשיעור שהם מטמאים, אי הוא רשאי להחזיקם אצלו, ולהראותם לבני אדם, למען יכמרו רחמים עליו. כתב דפשיטא הוא שאין שום חילוק בין אברים של איש אחר לאברים של כהן זה, וגם הוא אסור להיטמאות לאבריו. ועיין שם שכתב עוד בדבריו חידוש דין דליכא שום מצוה של קבורה באברים. ומה שנוהגין לקבור אותם אינו רק כדי להציל כהנים מן הטומאה, ועיי"ש בהגהות שערי ציון שציין לכמה אחרונים שחולקים על הנו"ב בזה.

בפוסקים ביו"ד סי' שע"ט מבואר דאם קטעו לאביו את הרגל בחייו, וחי אחר כך, ולאחמ"כ מת, יכול הכהן להיטמא לו, דמה דדרשינן הכא "לאביו - בזמן שהוא שלם" היינו שבמותו יהי דומיא דבחייו, והכא שחי בלי רגל, הרי לא נשתנה במותו.

20. קרו אורה מסכת נזיר דף מג עמוד ב

גמ' מת מצוה קאמרת כו'. יש לדקדק הא גופא מנ"ל דמת מצוה הותר אפילו כשהוא חסר דילמא לא שריא רחמנא אלא כשהוא שלם דומיא דאיסורא דלאביו דקאי כשהוא שלם הכא נמי היתרא דמת מצוה אינו

אלא כשהוא שלם. וי"ל כיון דהיתרא דמת מצוה הוא משום כבוד הבריות. אפילו כשהוא חסר גם כן. אלא דגם טומאת קרוביו מפני כבוד הבריות הוא. וכמבאר ברש"י ברכות ותוס' ז"ל שם דאיכא מאן דסבירא ליה דגם זה משום כבוד הבריות הוא. ואפילו הכי אמרינן דווקא בזמן שהוא שלם. וי"ל דמכל מקום כבוד המת מצוה עדיף כיון דאין לו קוברין כלל. ועוד יתבאר ענין זה לקמן בפרק כהן גדול בס"ד.

21. מרומי שדה מסכת נזיר דף מג עמוד ב

שם. והא אית ליה ברא כיון דקאזיל באורחא כמי שאין לו קוברים דמו. ולכאורה קשה, מאי ס"ד הנפ"מ בין ברא לאחר אחרי שאין קוברין אחרים, ותו הא דמשני כיון דאזיל באורחא כו', ופי' התוס' דלא שכיחי אינשי התם, הא בחולין דף ק"ז אי' א"ל רבא לבני פקתא דערבות, ובמו"ק דף ט"ו אי' זבוני מיא בפקתא דערבות, הרי דיש שם בני אדם. **אלא עיקר פי' הסוגיא מתפרש בתרי אופני. לפרש"י בברכות דף כ' דטומאת כהן למת מצוה הותרה, והכי דעת הרמב"ן בס' תורת האדם ענין הוצאה, א"כ אין כהן צריך להשתדל כלל להשיג אחר לקברו, כדאי' ביומא דף ו' לענין טומאה הותרה בצבור. וא"כ ה"פ בשלמא אי לא היה כאן בן שצריך להשתדל בכדי צורכו וכבודו משו"ה הוי מת מצוה, אבל כיון דאית ליה ברא והוא מחויב להשתדל להביא כדי צרכו, וא"כ אינו מת מצוה כלל, והכי פי' הרמב"ן שם, ומשני דבדרך קשה להשיג אנשים משו"ה גם בבן הוי מת מצוה. אבל לשיטת התוס' בברכות דטומאת כהנים במת מצוה הוי דחוייה, וא"כ גם כהן נכרי שאינו קרוב מחויב להשתדל, וע"כ הא דקרי לה מת מצוה הוא משום שאינו מחויב לשכור, דאע"ג שדחוייה היא מכ"מ אינו מחויב לשכור, וכ"כ הרשב"א בחי' ליבמות והנימוק"י בשם הריטב"א, ואע"ג שמחויב להשתדל להשיג אחר, פשוט דאפשר דמיירי שלא השיג אחר בחנם, ובשכר אינו מחויב, והוי מת מצוה, אבל הבן דמחויב בקבורת אביו אפילו בשכר משום ירושה אמאי מיקרי מת מצוה, וכ"כ הרשב"א בחי' ליבמות והנימוק"י שם בשם הריטב"א. ומשני כיון דאזיל באורחא כו', ודלא כפי' התוס', אלא ה"פ דכל עיקר החיוב לשכור הוא משום ירושה, וכיון דאזיל באורחא שם אינו יורשו, והוי כמו עני באותו מקום ובאותה שעה ואינו מחויב לשכור, ומשו"ה הוי מת מצוה:**

22. ספר שערים מצויינים בהלכה

איזהו מת מצוה כל שאין לו קוברין כו'.
הקשו התוס' דאיתא במס' יבמות (פט:): גבי אשתו קטנה יורשה ומטמא לה, ופריך שם הא אשתו קטנה אינה אשתו מדאורייתא והאיך יטמא לה, והא אין כח לב"ד לעקור דבר מן התורה, ומשני כיון דקרובין לא יורשין אותה, קרי ולא עני לה קרינן בה, והשתא ע"כ מיירי שיש שם אחרים, דאי לאו הכי פשיטא דמטמאין לה, וכיון דאיכא אחרים אמאי קרי לה מת מצוה, ותירצו דודאי מן הדין לא מת מצוה היא, אלא כיון שהקרובים מתרשלים ממנה משום שאין יורשים אותה, שויה חכמים כמו מת מצוה, ואף כי אין לחכמים כח לעקור דבר מן התורה בקום ועשה, אפ"ה במקום שיש פנים וטעם לדבר, ודאי לכו"ע יש כח לחכמים כו'. **סברא כו** כתבו התוס' במס' נדרים (צ: ד"ה בראשונה) אהא דאיתא שם חזרו לומר דאשה שאמרה לבעלה טמאה אני לך אינה נאמנת, שמא עיניה נתנה באחר, והקשו אמאי לא מהימנית הא

שויתה נפשה חתיכה דאיסורא, וכדאיתא כזה במס' קידושין (סה:), ותירצו דכיון דיש לחוש שמא עיניה נתנה באחר, יש כח לחכמים לעקור דבריה מכל וכל בסברא גדולה כזאת. **ועי' שם** שהבאנו דלפעמים היא נאמנת כל שיש סברא להיפך שהיא אומרת אמת. ועי' בתוס' במס' יבמות (פח: ד"ה מתוך, פט: ד"ה כיון). ועי"ש מה שכתבנו בענין זה (פח: ד"ה מתוך, פט: ד"ה וכי, ועו"ש ד"ה כיון).

23. תוספות מסכת נזיר דף מג עמוד ב

רבי יהודה היא דתניא רבי יהודה אומר לה מיטמא ואינו מיטמא לאברים לפי שאינו מיטמא לאבר מן החי של אביו אבל מיטמא הוא לאבר מן המת של אביו - ע"י [חזרה] אם נטמא אל שאר הגוף אבל לכתחילה ודאי מודה

רבי יהודה דלא יטמא כברייתא דלעיל ובסיפא דההיא דלעיל תניא בתורת כהנים רבי אומר אינו מיטמא לעצם כשעורה מאביו אבל מחזור הוא על עצם כשעורה **ודבר תימה דאוקימנא כר' יהודה והרי מיירי בסיפא מכלל דרישא לאו ר' יהודה היא אם לא נאמר כולה ר' יהודה היא.**

24. פירוש הרא"ש מסכת נזיר דף מג עמוד ב

ובסיפא דההיא דלעיל תניא בת"כ ר' יהודה אומר אינו מטמא לעצם כשעורה מאביו אבל מחזור הוא על עצם כשעורה. ותימה הוא היאך מוקי לה כר' יהודה הא מדקתני סיפא ר' יהודה אומר מכלל דרישא לאו ר' יהודה היא. וי"ל דכולה ר' יהודה היא:

הושענא רבה

1. ספר הליכות שלמה

מתחילת ליל הו"ר היתה הנהגת רבנו באימה ויראה כבימים הנוראים, ומשעת צאת הלבנה עסק חוב שעות הלילה באמירת תהלים בהתעוררות רבה (ואף בימי זקנותו קם ממשכבו כמה פעמים במשך הלילה והמשיך באמירת תהלים), וכן זירז לבני ביתו. ולא נחה דעתו כלל מביקורי החג בלילה זה, וגם עם הבאים לקבל פניו לכבוד החג מיעט מאד בשיחה, אלא עסק באמירת תהלים גם בישבם לפניו (אבל משנה תורה לא קרא). ושנים רבות התפלל ביום זה תפלת שחרית כותיקין. וברשימות אסדה כתב רבנו: הענין שלא נתגלה תקפו של יום הושענא רבה ביום הדין בדורות הראשונים לכל ישראל, הוא מפני שבודורות זהמה היתה אימת הדין רבה ועצומה בראוי, ואילו ידעו שהוא יום הדין היתה נפגמת שמחת החג שהיא מצוה מן התורה כל שמונת הימים. עכ"ל. וראה עוד להלן

2. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף יח/א

הואי כשגגה שיוצא מלפני השליט ואיתרע ביה מילתא... אמר ליה לית לך **ברית כרותה לשפתיים** דאמר רבי יוחנן מנין שברית כרותה לשפתיים שנאמר ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשוכה אליכם ואיסייעא מלתא דהדור תרוייהו

3. ספר שם משמואל חלק המועדים - הושענא רבה שנת תרע"ב

יש להבין מה היא החתימה בהו"ר אחרי שכבר נחתם ביוה"כ בנעילה. דהנה כתיב (שיה"ש ד' י"ב) גל נעול מעין חתום ובמדרש שם מעין חתום אלו הזכרים גל נעול אלו הנקבות. **והנה בזכרים עצמם הוא ברית המעור וברית הלשון פה מלכות קרינן לה כידוע. ולעומת זה הם שני זמני הנעילה והחתימה, דבנעילת יוה"כ הוא תיקון היסוד ברית המעור וחתימו, כי ביוה"כ ד' בגדי הלבן מכפרים על עריות כמ"ש בהקדמה לתק"ז, ובש"ס יומא (ס"ז). תנא דבי ר' ישמעאל עזאל שמכפר על מעשה עוזא ועזאל, פירש"י כלומר על עריות מכפר, וזה שקורין במנחה בפרשת עריות ופירש"י מגילה (ל"א). שכל מי שיש בידו עבירות יפרוש מהן עי"ש, והכל מטעם כי אז זמן כפרה על פגם ברית המעור. ובהו"ר הוא תיקון וחתימה ברית הלשון.** ואלו הם שני החותמות ובמ"ש האר"י ז"ל שחותם הוא אותיות חומת, והן שתי חומות, חומת בת ציון היא חותם הנעילה של יוה"כ וחומת ירושלים היא חותם הו"ר. **ובכן כמו ביוה"כ שקורין בפרשת עריות שנצרך אז לכל איש ואיש לקשור עצמו בקשר אמיץ ולגזור עצמו מדברים אלן, כן בהו"ר צריך כל איש לקבל על עצמו להיות זהיר ונזהר בשמירת ברית הלשון, וזהו יום ערבה שערבה דומה לשפתיים.** והנה חומת ציון וחומת ירושלים הן חומה לפנים מחומה, וכמו כן שני החותמות נעילה והו"ר הם חותם לפנים מחותם, **כי שמירת ברית הלשון היא גורמת שמירת ברית המעור, וכידוע בספרים בפסוק (תהלים נ"ה כ"א) שלח ידי בשלומי חלל בריתו, שמי ששלח פיו לדבר בשלומי בידוע שחלל בריתו, ומדה טובה מרובה שהנהדר בכרית הלשון זה חומה חיצונה ושמירה לחומה הפנימית היא ברית המעור. וע"כ ערבה בגמטריא זרע** כמ"ש האריז"ל שערבה היא רומזת לשני החותמות שהיא שמירה לשתיהן חותם בתוך חותם, **דומה לשפתיים ובגמטריא זרע. הש"י ישמור את עמו ישראל לעד:**

SEE ADDENDUM